

ЛЕКЦІЯ
ТЕМА: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ
ПІДПРИЄМСТВ

МЕТА: ознайомлення з основними показниками, що характеризують рух та ефективність використання оборотних засобів підприємства.

ОСНАЩЕННЯ:

- конспект лекцій
- роздатковий матеріал

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття та склад групи показників, що характеризують рух оборотних засобів підприємства.
2. Розрахунок показників руху оборотних засобів підприємства.
3. Основні напрями прискорення оборотності оборотних засобів підприємства.

ПИТАННЯ ДЛЯ ВХІДНОГО КОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення поняттю оборотні засоби підприємства.
2. Визначте поняття “нормування оборотних засобів підприємства” та елементи оборотних засобів, що нормуються.
3. Дайте визначення основним елементам оборотних фондів підприємства.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

- розглянути прядок розрахунку показників ефективності використання оборотних засобів за підручником Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства, Львів – 2001р., ст. 106-108.
- розібрати розв’язання задач за темою за підручником Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства, Львів – 2001р., ст. 109-110.
- розв’язати задачі за темою № 2.13, 2.15, 2.16, 2.19 Економіка підприємства. Збірник практичних задач конкретних ситуацій / за ред. С.Ф. По кропивного, К. – 2001р., ст. 23-24.

Оборотні кошти складають основну частину матеріально-грошових активів підприємства. Тому раціональне й ощадливе використання оборотних коштів - першочергова задача підприємств, тому що матеріальні витрати складають собівартості промислової продукції. Оборотні кошти, обслуговуючи безупинний процес виробництва, знаходяться в постійному русі, послідовно проходять стадії кругообігу: придбання предметів праці, виробничий процес і реалізація продукції. На величину оборотних коштів істотний вплив роблять: швидкість оборотності і маса вартості, що утягується в процеси виробництва і звертання.

Швидкість обороту характеризується наступними показниками:

- оборотністю оборотних коштів, тривалість операційного циклу, дн.;
- прямим коефіцієнтом оборотності;
- зворотним коефіцієнтом оборотності.

Для оцінки ефективності використання оборотних коштів застосовують систему показників оборотності.

Коефіцієнт оборотності (Коб) - характеризує обсяг реалізації продукції, що приходить на 1 грн. оборотних коштів і показує кількість оборотів, чинених оборотними коштами за період.

$$K_{об} = \frac{Q}{OC} \quad (1),$$

де Q - вартість реалізованої продукції за період, грн.

OC - середньорічна вартість оборотних коштів, грн.

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів (Кз) - характеризує суму оборотних коштів, витрачених на 1 грн. реалізованої продукції, є показником, зворотним коефіцієнту оборотності.

$$K_z = \frac{\overline{OC}}{Q} \quad (2)$$

Тривалість одного обороту (Т) - характеризує швидкість обороту, тобто кількість днів, що проходять від закупівлі оборотних коштів до повернення витрат на них у виді доходів підприємства.

$$T = \frac{Д}{K_{об}} \quad (3),$$

де Д - кількість днів у періоді (360 - рік, 90 - квартал і т.д.).

Чим менше тривалість обороту оборотних коштів і більше кількість чинених оборотів за період, тим менше засобів затрачається на оборотні кошти. Ефективність використання оборотних коштів визначається швидкістю їхньої оборотності. Ефект прискорення оборотності оборотних коштів виражається в зменшенні потреби в них через їхнє краще використання і вивільнення частини оборотних коштів. Розрізняють:

абсолютне висвободження або зміну необхідної суми оборотних коштів:

$$\Delta OC_{ABC} = \frac{Q_{ПЛ}}{K_O^{ПЛ}} - \frac{Q_{\Phi}}{K_O^{\Phi}} \quad (4),$$

– **відносне висвободження** характеризує зміна реалізації продукції при фіксованій сумі оборотних коштів завдяки поліпшенню їхнього використання:

$$\Delta OC_{ВД} = \frac{Q_{\Phi}}{t_{\Phi}} (T_{ПЛ} - T_{\Phi}) = \frac{Q_{\Phi}}{K_O^{ПЛ}} - \frac{Q_{\Phi}}{K_O^{\Phi}} \quad (5),$$

де $Q_{ПЛ}$ та Q_{Φ} – плановий та фактичний обсяг реалізованої продукції, грн.;

$T_{ПЛ}$ та T_{Φ} – планова та фактична тривалість одного оберту, дн.

$K_O^{ПЛ}$ та K_O^{Φ} - плановий та фактичний коефіцієнт обертання оборотних засобів.

Коефіцієнт співвідношення темпів росту об'єму виробництва та матеріальних витрат (K_I)

$$K_I = \frac{I_Q}{I_{OC}} \quad (6),$$

де I_Q – індекс виробництва;

I_{OC} – індекс вартості оборотних засобів.

$$I_Q = \frac{Q_{ПЛ}}{Q_{\Phi}} \quad (7),$$

де $Q_{ПЛ}$ – плановий об'єм виробництва, грн. або шт.;

Q_{Φ} – фактичний об'єм виробництва, грн. або шт.

$$I_{OC} = \frac{OC_{ПЛ}}{OC_{Ф}} \quad (8),$$

де $OC_{ПЛ}$ – планова вартість оборотних засобів, грн.;

$OC_{Ф}$ – фактична вартість оборотних засобів, грн.

По приведених формулах визначаються показники оборотності всіх оборотних коштів, окремо нормованих і ненормованих.

При зіставленні показників оборотності оборотних коштів за різні періоди часу необхідно враховувати базу цін. У випадку зміни структури чи підприємства об'єднання дані про фактичну реалізацію продукції за порівнюваний період приводяться відповідно до складу підприємств на планований період.

При аналізі впливу чи прискорення уповільнення оборотності, зміни структури оборотних коштів можуть використовуватися приватні показники оборотності. Їх можна розраховувати як по окремих елементах оборотних коштів підприємства, так і усередині підприємств - цехів, ділянок, складів (оборотом по цеху вважається випуск продукції, оборотом по відділі збуту - реалізація продукції і т.д.).

Оборотність окремих елементів оборотних коштів багато в чому визначає їхню загальну оборотність. Однак аналітично грузнути приватні і загальні показники не вдається. Сума часу за приватними показниками окремих елементів не збігається згодом обороту всіх оборотних коштів. Сума часу за приватними показниками окремих підприємств не збігається згодом обороту оборотних коштів галузі. Це відбувається тому, що частки обороти окремих елементів відбуваються не послідовно один за іншим, а паралельно - послідовно.

Ефективне використання оборотних коштів відіграє велику роль у забезпеченні нормальної роботи підприємства, у підвищенні рівня рентабельності виробництва. На жаль, власні фінансові ресурси, якими в даний час розташовують підприємств, не можуть повною мірою забезпечити процес не тільки розширеного, але і простого відтворення.

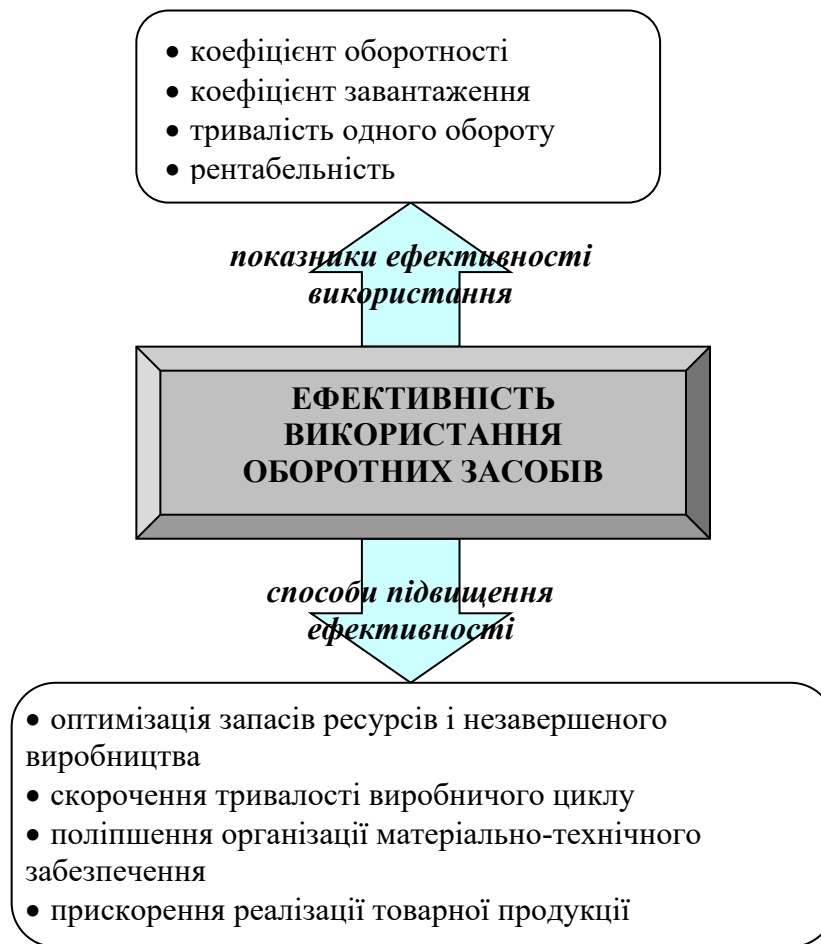

Рис. 6. Показники і способи підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Прискорення оборотності засобів обумовлює:

- 1) збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства;
- 2) вивільнення частини засобів, що дутий на створення додаткових резервів для розширення виробництва.

Серед **способів підвищення ефективності використання** оборотних коштів можна виділити:

- 1) скорочення тривалості виробничого циклу;
- 2) поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- 3) оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва;
- 4) прискорення реалізації товарної продукції.

Ці заходи зв'язані з поліпшенням і оптимізацією системи нормування на підприємстві.

Відсутність на підприємствах необхідних фінансових ресурсів, низький рівень платіжної дисципліни привели до виникнення взаємних неплатежів.

Взаємна заборгованість підприємств - характерна риса економіки перехідного періоду. Значна частина підприємств не зуміла швидко адаптуватися до ринкових відносин, що формуються, нераціонально використовує наявні оборотні кошти, не створює фінансові резерви. Також важливо й те, що в умовах інфляції, нестабільності господарського законодавства неплатежі ввійшли в сферу комерційних інтересів ряду підприємств, що навмисне затримують розрахунки з постачальниками і тим самим реально зменшують свої платіжні зобов'язання через зниження купівельної вартості карбованця.

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею підприємств у сучасних умовах і досягається наступними шляхами.

На стадії створення виробничих запасів - впровадження економічно обґрунтованих норм запасу; наближення постачальників сировини, напівфабрикатів, що комплектують виробів і ін. до споживачів; широке використання прямих тривалих зв'язків; розширення складської системи матеріально-технічного забезпечення, а також оптової торгівлі матеріалами й устаткуванням; комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії незавершеного виробництва - прискорення науково-технічного прогресу (упровадження прогресивної техніки і технології, особливо безвідхідних і маловідхідних, роботизованих комплексів, роторних ліній, хімізація виробництва); розвиток стандартизації, уніфікації, типізації; удосконалювання форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструкційних матеріалів; удосконалювання системи економічного стимулювання ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів; збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом.

На стадії звертання - наближення споживачів продукції до її виготовлювачів; удосконалювання системи розрахунків; збільшення обсягу

реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції з зекономлених матеріалів; ретельна і своєчасна добірка продукції, що відвантажується, по партіях, асортименту, транзитній нормі, відвантаження в строгій відповідності з укладеними договорами.